

Rudolf Kjellén

Ur Anteckningsboken. Tankar och stämningar

Göteborgs Aftonblads tryckeri. Göteborg. 1900.

[– Läs mer om verket här](#)

Det avbildade exemplaret tillhör Uppsala universitetsbibliotek.

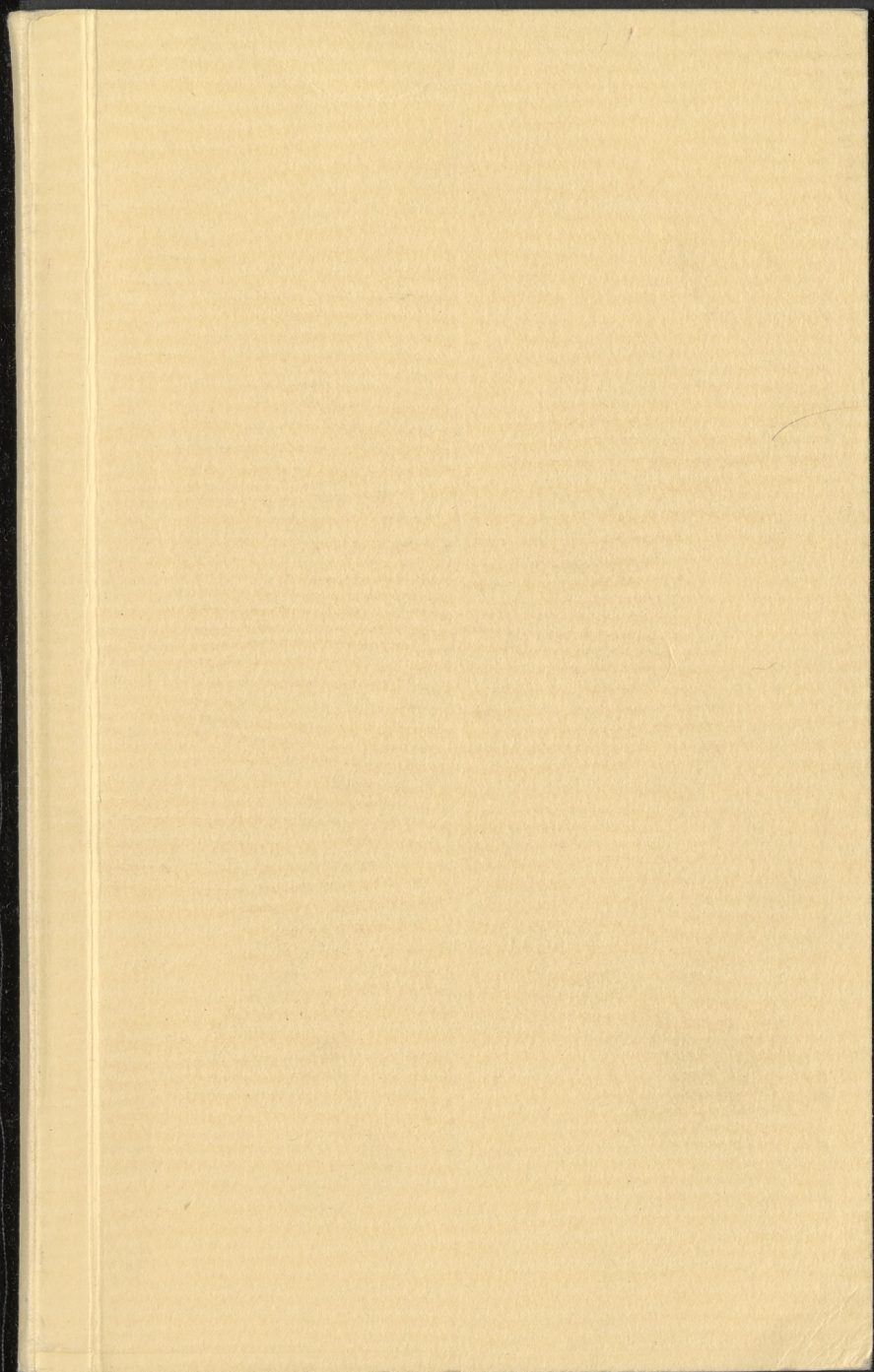
Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Uppsala universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/författare/KjellénR/titlar/UrAnteckningsboken/faksimil?om-boken>

Permanent länk (URN):

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1293544-faksimil>

Rudolf Kjellén

*Utsänd
till
den kyrkan.*

UR ANTECKNINGSBOKEN

Stämningar

Tankar och

Stämningar

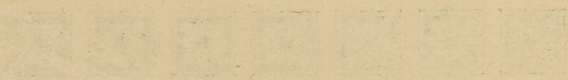

N:o

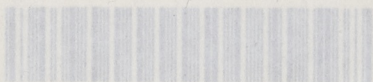

Handwritten text, likely a signature or name, written diagonally across the page. The text is faint and appears to be in a cursive script.

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK

16000

000332825

Ur

Anteckningsboken

Tankar och stämningar

af

Rudolf Kjellén.

GÖTEBORG
GÖTEBORGS AFTONBLADS TRYCKERI
1900.

I.

Sanningens makt.

När man är ung, då tror man, att sanningen är en makt. Det är en lycklig tid, den tid då man är mycket ung. När man blifver äldre, märker man, att lögnen är en annan makt. Slutligen inser man, att en åsikts direkta framgång hos menniskorna öfverhufvud icke har mycket att göra med dess *inhåll*, om sann eller falsk. Dagens seger betingas af åsiktens *form*, sättet för dess framträdande.

I valet mellan en väl serverad (t. ex. smickrande) lögn och en illa serverad (t. ex. stötande) sanning, skola nio menniskor af tio välja lögnen.

Det är på denna *tionde* sanningen har att lefva här på jorden; ständigt i försvinnande minoritet bland intressena — därför ock i en oändligt långsam utveckling, för hvilken tusende år äro som en dag.

Och så som med sanningen, alldeles så förhåller det sig ock med rätten.

II.

Odödlighet.

Låtom oss icke kosta på lifvet mera än det sjelft kan betala — den läran tyckte jag mig en gång läsa vid en dödsbädd. Och solen fick lysa länge, innan förnuftet räddade mig ur denna läras falska sken.

Se här en väg derifrån!

Vårt förnuft utesluter den rena ändamålslösheten. Redan detta kan synas ändamålslost, och förty oantagligt, att en enskild människa, som egnat sitt hela lif åt andens odling, skulle genom den fysiska döden alldeles och för alltid försvinna från sin samlade bildningsskatt, just när den var som störst.

Ändamålsenlighetens fordran tillfredsställes emellertid i sådant fall genom den högtbildade människans *gerningar* som stanna efter henne — om icke annat så i personlighetens reflexer på omgifningen, hvilkas spår ingen kan följa till något slut. Denna lefnad kan alltså godkännas af förnuftet äfven under förutsättning att den skulle vara definitivt tillintetgjord i dödsögonblicket. På denna väg når man icke fram till odödlighetens postulat.

Men tänkom oss den sista människans död! I myriaders myriader år har jorden rullat sin bana, i omätlig tid har menskligheten arbetat på en kulturskatt af materiella och ideella uppfinningar, af stora tankar och goda verk och sköna bilder; ständigt har skatten ökats medan dess bärare vexlat; generationer hafva tagit den i arf, lagt nya värden därtill, och så lemnat den åt nya generationer när de sjelfva försvunno i mörkret — och när då domen kommer

öfver vårt klot, som en gång skall komma, skulle då denna omätliga vinning af mensklighetens utveckling, allt detta som ett högt begåfvadt väsen arbetat fram under alla tidens lopp, skulle *hela den menskliga bildningen* då spridas som en rök i luften — skingras som stoft i storm — slockna som ett utbrunnet ljus — dö som en ton utan eko!

Vårt förnuft säger nej till antagandet af ett dylikt *slöseri* med andliga värden. Vi menniskor kunna icke hafva satts att arbeta här i generationernas långa kedja *utan allt resultat*, vi kunna icke hafva drifvits att samla skörd till skörd endast för att det samlade förrådet skulle förintas med den jord, som händelsevis uppbar dem och som själf är underlagd dödens lag. Derför kräver vårt tänkande, tillika med våra känslor, det postulatet, att vid jordens skeppsbrott skall mensklighetens hopsparade idékapital bergas till en annan strand,

för att der komma den evige Andens syften till godo.

Allt som är kommet af jord, det varder till stoft och skall som stoft förskingras. Men det som är kommet af sol, det varder sol igen och skall i solen evigt lefva

* * *

Härmed är andens odödlighet uppvisad. Det finnes en annan verld. Således finnes också en tankemöjlighet, att *individuella andar* kunna uppnå denna verld. Men detta följer ännu icke af bevisningen. Huru kan en enskild solstråle lefva *som enskild* i den eviga solen?

Inför denna fråga lägger tanken sina slappa segel samman. Här kan tron allena lyfta de hvita vingar — —

III.

Tigande sommarnatt . . .

Tigande sommarnatt . . . Jag hänger vid mitt öppna fönster och ser ut i ljusdunklet. Långt borta bakom hustaken står månen öfver sjön; stilla sofva åkrar och fält, aspens blad hafva gått till hvila, tyst sträcker den gamla pilen sin knotiga gren ut öfver dammen . . . Så stilla, stilla — natten tiger, naturen håller andan — — Och under tiden vandrar månen fram öfver taken och ställer sig slutligen högt öfver träden bakom kyrktornet; och jag följer hans gång, och undrar om min *valfrände* också beskådar honom i detta ögonblick, så att våra själar kunna mötas på denna blickarnes bro!

Tigande sommarnatt . . . Hvad känner du inom dig då? Går det icke från dessa tysta träd och åkrar och från denna ångande klöfver och denna doftande syrén, går det icke från allt och alla en enda oändlig *längtan uppåt, mot den saknade personligheten?* Djupt har jag känt denna naturens saknad i stilla nätter. En tystnad så full af frid och harmoni — men lyssnaren fångar i sitt öra det längtande vemod som bor i denna tystnad, känner grundtonen i denna ro — det är något som fattas mig! Så klagat naturen utan ljud i stilla nätter.

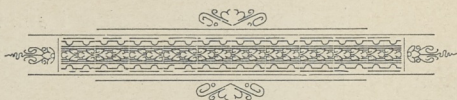
I storm och vrede är naturen sig själf nog. I hvila och ro känner hon sin förbannelse, *att vara utan personlighet.* Och hon sträcker i tystnaden osynliga armar upp mot himlen, upp mot den enda stora Personligheten . . . Hör oss, o Herre, nu när naturen tiger och människornas buller hvilar!

*

Så har jag känt många gånger i stilla
nätter, då månen stod öfver sjön och den
gamla pilen sof.

Och dock vet jag nu, att det hela är en
illusion. Ty naturen har intet hjerta, hvar-
ken för egen eller människors nöd — ingen
längtan och ingen sorg, intet hat och intet
förbarmande . . . Det är blott mitt eget hjer-
tas slag jag hör så starkt ljuda — i tigande
sommarnatt!

IV.

Afdankad idealist!

Huru mången flög ej ut i ungdomen på djerfva vingar, och nu kryper han slokvin-gad på marken och äflas blott att finna det fetaste kornet! Men innerst inne i hjertat finnes kanske ett litet rum, der hans ung-domsbilder stå qvar; ärens dam ligger öfver dem, ty der städas aldrig — men de finnas der ändå, ty han kunde icke alldeles kasta bort dem, änskönt han mången gång önskade sig kraft att kunna göra det.

När en sådan *afdankad idealist* ser en ung ande som ännu vingstark klyfver luften, då känner han att bilden finnes qvar i det lilla rummet. Och då gripes han af en samman-

satt känsla, ånger, vemod, afund. Denna känsla drifver honom att söka rifva ned den andre ur hans himmel — alldeles så som de tama gässen vilja med kacklande locka ned sina vildsystrar, som högt i luften öfver deras hufvuden sträcka i frihet till aflägsna nejder!

Och huru ofta lyckas de ej! Den afdankade idealisten är den fries farligaste fiende, vida farligare än den som aldrig brännt något hjerta vid stjärnestrålar . . .

Men huru orätt handla de ej, som vilja ingripa i den fries bana och för tidigt draga honom ned! Hans tid kommer nog — låt tiden fullborda sig sjelf — det är bittert nog ändå när kapitulationens stund kommer!

»Gå så långt kraften står dig bi», säger Turgenjef, »och när du ej orkar längre, sätt dig då vid vägkanten och se utan afund på dem som gå förbi dig — äfven de skola ej komma långt!»

V.

Guds närhet och frånvaro.

Gud är närmare ibland och fjärmare ibland i mensklighetens utveckling. Astronomerna berätta oss, att planeterna under sina banor kring solen understundom komma i ett *perihelium*, då de äro solen närmare än eljes. Förvisso stod jorden i ett perihelium vid Kristi uppenbarelse. Sedan dess hafva nu snart två årtusenden gått, långt och länge har jorden rullat, och nu stiger från alla land en längtan upp — — efter hvad? Efter ett nytt perihelium...

Gud är närmare ibland och fjärmare ibland i hvarje enskildt menniskolif. Först synes han oss så nära att vi tycka oss se Hans vackra

hvitskäggiga fadersanlete, när vi knäppa våra barnahänder till bön före sömnen. Men vi växa upp och blifva så stora, att vi ej längre bedja. Då sjunker fadersbilden undan, längre och längre bort, och synes slutligen så fjeran att vi tvifla på dess sanning; ty vi praktiska menniskor vilja ej tro utan att se — hvem kan tro på solen i mulen dag?

Det är den gamla sagan — vi börja med för stora illusioner och sluta med för små . . .

VI.

Högmod.

Högmod — anspråk öfver förmågan — förekommer icke hos djuren. Påfågeln är *stolt* öfver sin granna stjärt och tuppen öfver sina falska toner; men de göra dock icke anspråk på någon undantagsställning inom skapelsen, på något särskildt tupp- eller påfågelvärde eller på specialgudar efter sitt beläte.

Högmodet hör således med bland de rent menckliga privilegierna. Vill du veta hvarför? Derför, att högmodet intet annat är än den skugga som sjelfmedvetandet kastar — —

VII.

Optimism och pessimism.

Har du läst om lemmeltågen från höga norden? En vimlande lefvande ström af myriader djur — öfver dem flyga ugglor, bredvid dem smyga räfvar, och närhelst det faller desse in så slå de ned i vimlet och gripa någon individ, till sin hungers eller sitt nöjes tillfredsställelse.

Är icke detta en bild af vårt eget menskliga lif? Är icke vår enda chance den, att sorgen och döden *ha så många att välja på?* Öfver, bredvid, midt ibland oss finnas de, ugglorna och räfvarne; ingen kraft, ingen beräkning kan säkert skydda oss för deras klor — men hvarför skulle de gripa

just *mig* i millionen? Jag vet att ett stort antal svenskar ovilkorligen måste dö detta år, 16 af 1,000 enligt statistiken; men hvarför skulle just jag vara en af de 16 på tusendet?

Så tänker optimisten, om han öfver hufvud tänker, och dansar glad vidare på sin chance. Pessimisten åter rufvar på den tanken: hvarför skulle just jag slippa undan från ugglorna och räfvarne och olyckans öfriga sändebud? Se där en skillnad mellan de båda — en rent fysisk skillnad, en olika lynnesriktning, den ene blind på högra, den andre på venstra ögat.

Den vise ser med bägge ögonen om dagen och sofver med bägge om natten och bevarar i minne Jerome's ord: »Håll ditt krut torrt och lita på försynen! Vi säga försynen såsom ett vackrare namn än slumpen — måhända också ett riktigare — —».

VIII.

Tallar på myren.

Hur rik är ej vår tid på tankestarka och viljebleka Hamletsnaturer, mäktige af stora idéer men oförmögne till handling! Desse män med den klara anden och den matta själen, de stå som tallarne längst ute på myren — grönska i toppen, men dernedan är trädet vissnadt och förtorkadt!

Säg dock icke, att skulden är tallens! Skulden är *den sjuka markens*.

IX.

Barmhertighet.

Qvinnans barmhertighet frågar: behöfver denne hjälp? Mannens barmhertighet frågar: förtjenar han hjälp?

X.

Behofvet och begäret.

Behofvet är begärets moder. Men begäret kan, som ett vanartigt barn, springa ifrån sin moder och uppträda på egen hand. Då först är det i allo osundt och förderfligt.

XI.

Esteticism.

Man klandrar Ibsen för esteticism, han som från »vidderne» såg lågans skönhet då hon förtärde hans barndomshem. Ja väl, detta är esteticism — men hvad tror du ligger der bakom? Tanklös glömska af

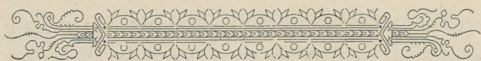
traditioner, hjertlös ringaktning för menniskor? Det kan så vara, men det behöfver icke vara det. Esteticisimen behöfver icke vara blind, så att den är omedveten om det *pris* man får betala för skönhetsintrycken. Det finnes också ett slags andlig resignation, som vill fasthålla den sista lyckosynpunkten när allt går i qvaf — detta estetiska jubel är intet annat än det glädtiga sprakandet från en skeppsbrutens nödeld i natten...

XII.

Rätt och sanning.

När rätten kränkes, då gifves böter till samhället. När sanningen kränkes — hvem bötar till Gud?

XIII.

Samhällets dom.

Du står inför dina små barn som en obehövad auktoritet. Du kan t. ex. bibringa dem fasa för ett oskyldigt ord, endast genom att uttala detta ord med afsky och förakt. Denna absoluta makt öfver deras själar ingifver dig emellertid en stark känsla af *ansvar*. Just deras rörande tro skyddar dem mot missbruk af din makt.

I samma ställning af absolut auktoritet står samhället till sina vanliga medlemmar. Vox populi, vox dei — — Har då denna ställning någonsin ingifvit en societet känsla af ansvar gent emot den enskilde? Har denna absoluta makt någonsin afhållit all-

männa opinionen från att kasta sina stenar
— efter blinda känslor och stämningar —
utan att känna handlingarne i målet —
kanske utan att veta ens om den dömde
tillhör dess domsaga —

Hur lätt bli människornas kinder heta!
Hur lätt de döma, fast de föga veta!

XIV.

Lifvet.

För den vanliga människan är lifvet en
privataffär mellan henne och andra menni-
skor. För den utvalde är lifvet en affär
mellan honom och Gud.

XV.

Menniskolifvets fauna.

Lifvets fauna är rik på *roffoglar*, såsom hat och hämnd, och *gnagare*, såsom sorg och bitterhet. Men den är fattig, ack, så fattig, på *sångfoglar*, sedan morgonen gått hän! Det är svårt att få sina lärlor att sjunga i evigt gräväder, utan värme och sol.....

XVI.

Ensamhet.

Du klagar att du är ensam, därför att du har få vänner och ingen omkring dig till

hvardags. Ack! Du delar tankar och tycken, intressen och synpunkter, sympatier och antipatier med hela din omgifning; du tänker som de andra, känner som de, dömer som de — och du skulle icke förnimma värmen af att ega sällskap!

Nej, vet du hvad det är att vara verkligen ensam? Det är att aldrig möta någon vän på sina tankars väg; det är att med ingen dela sina känslor; det är att skatta högt hvad andra förakta, och lågt hvad de berömma; det är att döma tingen efter egna värdemätare — att hafva sin lust i en verld der ingen af *de närmaste* är med — att använda synpunkter som ingen förstår — att dyrka gudar som ingen känner!

Den som så gör, han är allena, om också millioner trängas omkring honom — — mera ensam bland släkt och vänner och hustru och barn, än den lösrycktaste rot af menskligheten som blott står *i harmoni med sin tid*.

Det är den rätta isande ensamheten —
Sargassotångens ensamhet ute på stora haf-
vet fjerran från sin strand, främlingens bland
ett folk hvars språk han icke talar och icke
förstår

XVII.

Kretsloppet.

Ständigt kretsar vattnet mellan haf och
himmel. Kan du påvisa, att vattnet förlo-
rar en enda droppe under detta kretslopp,
då vet du, att jorden skall dö.

Ett folks historia är ett — eller flera —
*kretslopp från handling till kontempla-
tion*. Kan du påvisa, att folken under dessa
kretslopp vinna en enda droppe förbättring
i sitt väsen, hinna ett enda steg framåt till
andlighet — då vet du, att menskligheten
skall lefva!

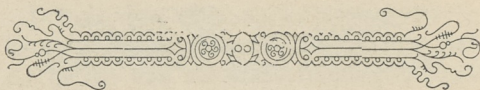
XVIII.

Hellre en Gud i lögn

Vi äro så ensamma under stjernorna och så små, så erbarmligt små. Denna ökentomhet i oss och utom oss kunna vi aldrig fylla med tankar, utan endast med en Gud. Låt om oss då försona våra tankar med vår Gud — men kunna vi det ej, så hellre en Gud i lögn än en sanning utan Gud!

Så vändas vår svaga natur i tomhetens och tviflets stunder

XIX.

Kärlek till evigheten.

»Denn ich liebe dich, o Ewigkeit!«

Finnes något mera rörande än denna tänkarens kärleksbikt i dödsminuten, hans sista dityrambiska utbrott innan lågan slocknade och själen gled in i mörkret?

Minnes du John Gabriel Borkmans bekännelse, då han redan kände dödens isande hand på sitt hjerta? »Jag älskar Eder, I djupets skatter som sjungen i berget, jag älskar, älskar Eder!« En kärlek till idén, till det som är utanför verlden och vårt eget kött — det är samma ton som i Nietzsches kärleksbikt till evigheten.

På sin kärlek till evigheten kännes evighetens son igen, liksom tidens barn på sin kärlek till hvad i tiden är. Ich liebe dich, o Ewigkeit — jag älskar dig, o evighet, som strålen längtar tillbaka till solen från sin irrgång på jorden, som vattendroppen bland mörka moln längtar tillbaka till sin stora moder hafvet.....

XX.

Kärleken.

Grekerna trodde kärleken vara en ung gud, styrkans och skönhetens son. Och som ett himmelens äkta barn förefaller han oss alltjemt i unga dagar, då syrenen doftar i sommarmånens ljus.

Han sätter sig vid vårt hjerta och blickar oss så trofast in i ögonen. Och han hvi-

skar, om och om igen, tills vi ej längre kunna tvifla:

»Från himmelen är jag kommen, Gud är min fader, och dig skall jag föra till Honom! När du ser världen skaka hufvudet åt mig och förvägra mig hyllning, så följ icke! När du hör de vise och förnumstige kalla mig en förgängelsens son — tro dem icke, tro icke! Jag är evig, ty Gud är min fader, och dig skall jag föra till Honom!»

Så talar den jordeföddaste, den stoftbundnaste, den från Guds ansikte mest fjermade af alla — gudar.

XXI.

Kärlek och vänskap.

Mellan man och hustru gå tvänne strömmar: *kärlekens* den ena, *vänskapens* den andra. I ett sundt äktenskap skall den

förra småningom rinna ut i hvardagslivets sand; ty den har i omvexlingen sina källsprång. Men den senare skall alltmer vidga sin fåra och fördjupa sin bädd; ty den suger sin näring ur sjelfva vanan. De ligga hvarandra så nära först, och tillhöra dock motsatta verldar.

Väl dem, som veta att rädda sig på vänskapens strand, då kärlekens vimplade lustjakt en gång går vrak på hafvet!

XXII.

Snille och talang.

I stark affekt — vrede, sorg, kärlek — blir äfven hvardagsmenniskan vältalare och skald. Så alstrar naturen poesi på sin egen grund. Starka natureller få större möjligheter till denna alstring, kunna bära större stormar, frambringa starkare skum på själs-

omedvetenhetens haf. Så fotar talangen i människans omedvetna, naturbundna sida; och den är lika snarlik det äkta snillet som glas är likt diamanten.

Men inga själens böljor kunna stiga till stjernorna. Från dem skjuta ned stjernskotten ur en annan verld, snillets verld, den högre verkligheten, som hvälfver sig så högt öfver vår vanliga föreställningskrets som himmelen öfver jorden. Bud från himmelen, strimmor i natten, lysande — och kalla

XXIII.

Snille och smak.

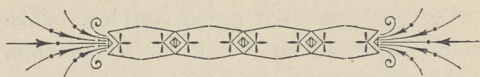
Snille är förmågan att sjelf tänka. Smak är instinkten att tänka som alla andra. Snille är personlighetens smak, smaken är massans snille.

De gå successivt genom världen. Tidsåldrar med snillet till ideal (renässansen, romantiken) vexla om med tidsåldrar som dyrka smaken (klassiciteten, nutiden). I de förra odlas *personligheter*, de starka fältherrarne, mensklighetens spetsar; i de senare arbetas på renodling af *massindivider*, så att sammanhanget icke måtte brytas mellan fältherren och lederna, mellan spetsarne och mensklighetens sockel.

Derför råder i alla tidsåldrar med smaken till högsta ledstjerna en naturlig *ostrakism*, som konsekvent drifver de store i landsflykt. Smaken är det banér, under hvilket medelmenniskan upphäfver sig öfver snillet — den må sedan uppträda i olika namn, kallande sig moral, statsklokhhet, renlärlighet o. d.

Det är hårdt för de små i romantiska tider. Och Gud hjelpe de store i tider, då smaken regerar världen!

XXIV.

Uppfostran.

Den rätta uppfostran söker icke aflägsna frestelsen. Den vill bibringa kraft att bära frestelsen.

Ty förargelse måste komma. Ingen kärlek, ingen vaksamhet kan hålla pröfningen alldeles borta från den älskade. Det kommer föröfrigt enligt naturens ordning en tid, då det kärleksfulla hjertat har stannat och det vaksamma ögat slocknat. Då är hjälplös den myndling som aldrig fått se frestelsen i hvitögat. Vill du ditt barn verkligen väl, så tag icke bort pröfningarne — *härda* barnet mot pröfningarne!

Tänk på det, du unga moder, som alltid klutar på barnet ett plagg mera än årstiden kräfter, för säkerhets skull mot »förkylning» — ett ögonblicks glömska blott, och förkylningen stjälar sig in genom den obehagade dörren, och det bortklemade lilla lifvet står desto sämre emot!

Tänk på det, du småloke fader, som håller din son borta från alla nöjen och njutningar! En gång blir han fri, ansikte mot ansikte med frestelserna, och den oerfarne drages desto lättare in i hvirflarne!

Tänk på detsamma, du statsman, hvars enda vishet är att hålla ditt folk undan allvaret! Nu mörknar det vid synranden, nu komma stormfoglarne öfver vattnet, nu stundar allvaret — och folket, som icke var härdadt i sin själ, blef ett byte för världens många vrakplundrare — —

XXV.

Den personliga värdesättningen.

Det är icke enstaka handlingar, som bestämma andras uppfattning af vår person, utan medeltalet af vårt uppförande. Enskilda bedrifter, enskilda kraftord betyda föga mot den långa likformigheten af hvardagsgerningarnas massa. Det är den som ger oss vår stämpel i den enskilda opinionen, hvaraf vår lycka och tillfredsställelse i lifvet beror.

Det är detta som redan barn och hundar känna med sin instinkt. Hvad hjälper mot dem ögonblickets infall af fasthet och beständhet, om ditt vanliga uppförande är

svagt och öfverseende? Får ett barn ostrafadt begå en dålig handling tio gånger och klandret kommer den elfte gången, då summerar barnet omedvetet ihop alla elfva gångerna i en probabilitetskalkyl, hvars resultat blifver att detta slags gerning icke är farlig. Det bestämmer sig efter *majoriteten* af uppfostrarens omdömen, icke efter någon — än så qvalitativt kraftig — minoritet.

Derför kräfver hvarje uppfostran hela väsendets riktning åt det håll dit man vill leda den andre. Och ingen vaksamhet skall i lifvet kunna hindra ditt rätta jag att skina igenom, ifall du spelar en rôle. Omgifningen har den rätta statistiska uppfattningen af dig, uppskattar dig efter *öfverskottet* af dina handlingar — med aktningsfullt förbiseende af dina uppskrufvade ögonblick.

XXVI.

Befall utan skäl!

Då du befaller, så skall du icke angifva dina skäl till befallningen. Du skall befalla *utan skäl!*

Du förslöar befallningens udd genom att linda in den i skäl. Argumentering öppnar portarne för förståndet, och med förståndet följer tviflet. Är du mån om din auktoritet, så släpp dem icke in! Stäng dörrarne för förståndet, gör dig gällande med viljans makt allena!

Det förefaller brutalt, och bjuder dig därför emot, att tvärt afslå ditt lilla barns oskyldiga bön; och därför sockrar du in afslaget genom att meddela dess motiver.

Men du gör orätt dermed, icke blott mot dig sjelf, utan äfven mot barnet. Du idealiserar, du känner icke barnets verkliga natur. Det är icke förstånd barnet begär; det vill känna din viljas öfvermakt. Det förstår endast viljan. Derfor föredrager det sjelft i grunden de korta och bestämda beskeden. Argumenter och motiveringar invädja saken inför ett ovederbörande forum, det lilla barnaförståndets! Du skall befalla utan skäl.

Det kommer en tid, då du bör spela på begge strängarna, både viljans och förståndets. Men huru långt du sträcker din verksamhet, så skall du alltid finna att du kommer längst med viljan. Eller har du icke märkt, huru motvilligt människorna böja sig för ditt förstånds öfverlägsenhet? Endast viljan, naturmakten, står för dem som en legitim herre. Endast den lyda de villigt och gerna.

XXVII.

Påstå utan bevis!

Hvarje påstående är en befallning till omgifningen att tänka i en viss riktning. Det är en i förståndsdrägt maskerad vilja. Deraf kraften i nakna påståenden, utan bevis.

Gör dig tillgodo din erfarenhet gent emot barnen, när du kommer in i den större barnkammare der leken heter politik! Påstå, men argumentera icke! Utfordra icke människorna att tänka — då skola de genomskåda dig, eller tro sig genomskåda dig!

En kritiker uppvisar med förståndets ljus, att en statsman är på vilse väg. Då stiger

den store mannen upp, ser sig segerstolt omkring, lägger handen på sitt bröst och upplåter sin mun sålunda: »Man har sagt att mitt förslag är skadligt för landet. Men detta *tror jag icke*. *Jag tycker* att det är bra.» Och så stiger han ned från talarestolen, under allmänhetens frenetiska bifall. Detta bifall är så äkta och oförfalskadt, att det omsveper äfven hans form. Han vinner rykte icke blott som en stor statsman, utan äfven som en stor talare.

Och den lille mannen, han som bara använde förstånd, han dränkes i hån och förakt. Han hade rätt, och han skall i tidens fullbordan också få rätt, ty förståndet får alltid rätt till sist. Men han förstod icke konsten att befalla utan skäl, att påstå utan bevis.

Han var nog naiv att tro på en i sanningen själf inneboende och direkt utsippande makt. Han visste icke, att sanningens omedelbara makt räcker ungefär

jemnt så långt som makten af den vilje-
energi med hvilken sanningen frambäres.

Vill du därför beherska människorna, så
lär att befalla dem eller hypnotisera dem!
Det gifves ingen tredje väg till auktoritet.

Hemligheten med det hela är, att det är
viljan, naturkraften i människosinnen, som
regerar världen. Förståndet har Askungens
roll i historien: sitter i spiseln och får se
på huru huset skötes. Hon har kungablo-
det och den äkta börd. Men världen ser
det ej. Världen älskar icke heller kunga-
blod och äkta börd, om den skulle igen-
känna dem. Och därför går det — som
det går!

XXVIII.

»Satisfactio vicaria.»

Öfver vår gamla jord hvilat en tryckande börda af skuld. Allt det onda, som vi ansvariga väsen tänka, tala och göra i hvarje minut, det staplar sig samman som mörka moln mellan himlen och jorden. För denna skuld gifves endast ett slags bot: lidande.

Hvarje människa har sitt privatkonto af skuld och straff, men dessutom finnes också ett *mensklighetens gemensamma konto* med Gud. Den enskildes onda handling är aldrig absolut hans ensak; till någon del kommer dess ondska också på mensklighetens kollektivräkning. Hvarje ond gerning sträcker i sjelfva verket sina följder oberäk-

neligt långt utanför den enskildes sfer. Men då måste också den enskildes lidande hafva en allmännare syftning. Det summeras in i *lidandets stora gemensamma fond, med hvilken menskligheten ständigt afplanar en del af sin ständigt växande skuldbörda.*

Broder och syster, du som sjelf har något tungt att bära, sök att tänka dig in och ned i denna tanke! Der finnes tröst när andra tröstekällor sinat ut. Är den oförskyllda smärtan djup, är sorgen bitter, är ensamheten svår — den tanken förmår dock bringa hugnad, att pröfningen verkligen har en mening, och att hvad som gör den enskilde fattigare, det gör menskligheten rikare

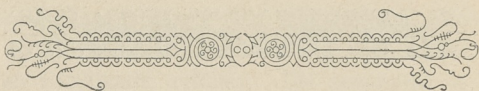
XXIX.

Under himlakroppars inverkan.

Hafvet är så stort och stilla, de vredaste vindar förmå icke uppröra mera än dess öfversta ytlager. Endast tvänne krafter kunna skaka det från grunden: den inomjordiska elden, som kommer öfvergående sjöbäfningsåstad, och himlakropparnes dragning, med tidvattnen till regelbunden och ständig effekt.

Sådan är ock en människas naturell: icke möjlig att ändra genom den hvardagliga erfarenheten, stundom skakad till botten för ögonblicket genom passionernas makt nedifrån djurets rike, verkligt förvandlingsbar endast — under himlakroppars inverkan.

XXX.

En förstuga . . .

Hvad — om detta lifvet endast vore en dålig skizz till det tillkommande — eller en förstuga der vi hafva att skrapa af oss smutsen, innan vi kunna ingå i ett herrlighetens rike!

Huru annorlunda blifver ej då denna tillvaro för uppfattningen — huru mycket lättare att förstå och att genomlefva — —

XXXI.

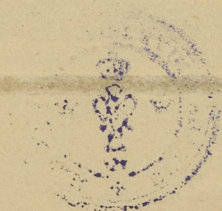
Gud lefver!

(anteckn. ¹⁶/₁₂ 1899.)

Gud lefver! Så sjunga det lilla folkets kanoner i dånande hymn. Gud lefver, och mammon skall dö! Och den blodiga Tugela flyter med budskapet ut till Indiska hafvet, och Modder-rivers böljor skynda med samma bud till Atlanten, och oceanens vågor höra det och bringa det ut i juletid till alla stränder — det stora evangeliet som verlden icke på länge förnummit: Gud lefver — ära vare Gud!

GÖTEBORGS AFTONBLADS TRYCKERI 1900.

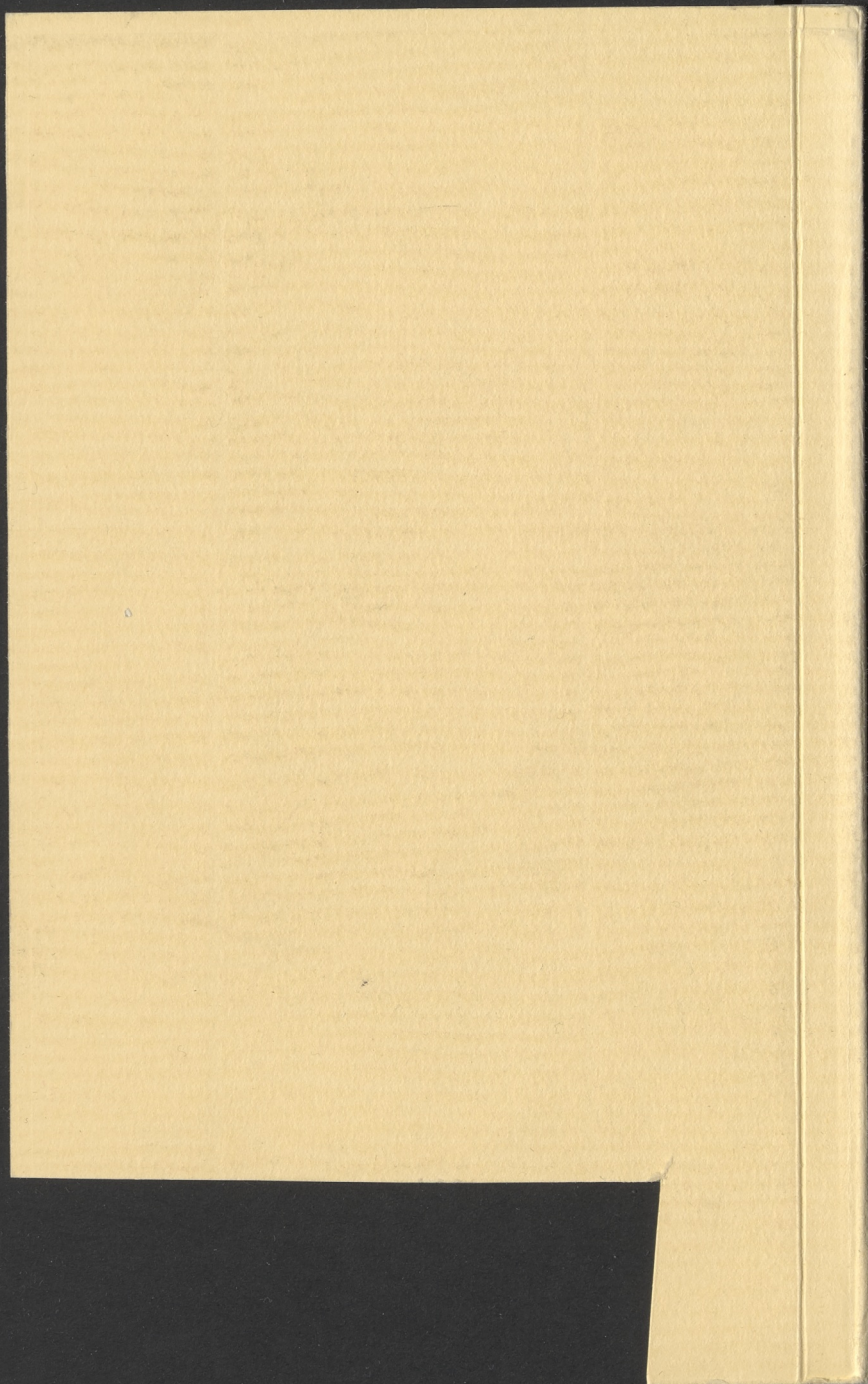
UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK

16000

001613710

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

Centimetres

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

